

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Созанської Оляни-Квітослави Олегівни

«Композиторська творчість виконавців-бандуристів

другої половини ХХ – початку ХХІ століття»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 025 Музичне мистецтво

галузі знань 02 Культура і мистецтво,

до разової спеціалізованої вченої ради

Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка

Обґрунтованість актуальності теми дисертації. Дослідження бандурного мистецтва, як самобутнього явища, важливого націєтворчого компонента, маркера питомої музичної традиції та цінного культурно-мистецького феномену, залишається одним із актуальних питань сучасного музикознавства. Особливо, в світлі вивчення генези та специфіки формування усіх його складових у історичному континуумі.

Інфраструктура бандурного мистецтва на сучасному етапі є дуже розгалуженою, багатоаспектною та характеризується унікальністю щодо сублімації традицій та новітніх мистецьких трендів, архаїки та інновацій, доцентрових та відцентрових тенденцій, спрямованих на проєкцію в глокалізоване соціокультурне середовище.

Показово, що в останній період з'явилося кілька дисертаційних праць, здебільшого, авторства бандуристів, присвячених вивченню бандурництва в аспекті виконавства та діяльності його найбільш яскравих представників, репертуарного забезпечення, гендерних студій, внеску музичної діаспориани та ін. Водночас, незаповненою науковою нішею залишалось питання композиторської творчості виконавців-бандуристів, визначення місця їх творчого доробку в освітньому та концертному просторі ХХ – ХХІ століть. За вирішення цієї проблеми з честю взялася Оляна-Квітослава Олегівна Созанська – представниця сучасної львівської бандурної школи, яка

славиться яскравими іменами та вагомими здобутками, характеризується цінним внеском у поступі бандурного мистецтва України у його розмаїтих царинах.

Відтак, *метою* означеного дисертаційного дослідження став комплексний аналіз композиторської творчості бандуристів-виконавців у контексті бандурної традиції другої половини ХХ – квадрансу ХХІ століть, який здобувачка сфокусувала на аналітичні студії найбільш показових взірців – інструментальних творів для бандури соло та для бандури з оркестром Анатолія Маціяки, Галини Менкуш, Оксани Герасименко, Тараса Лазуркевича, Романа Гриньківа, Володимира Войта та Георгія Матвіїва.

Схвально, що в пропонованому дисертаційному дослідженні отримані результати вирішуються крізь призму кореспондування з суспільно-історичними реаліями та провідними естетично-мистецькими тенденціями означеного періоду, враховуючи кореляцію індивідуального виконавського та композиторського стилів мистців, при цьому фундаментальною основою визначається затребуваність студій феномену бандурного мистецтва у вимірі актуального музикознавчого простору, як невід’ємної частини культурно-мистецького буття країни.

Теоретично-методологічна база. Дисертація О.-К. Созанської є оригінальною науковою працею, яка вносить цінну лепту у інтердисциплінарне поле вивчення явища бандурництва в Україні та за її межами. Контекстуально здобувачка проводить науковий дискурс щодо єдності історичного, джерелознавчого, ретроспективного, культурологічного, естетичного, жанрово-стилістичного, типологічного, біографічного, аналітичного, компаративістського, інтертекстуального, феноменологічного, герменевтичного та інших підходів, взаємодія яких формує єдину методологічну базу рецензованої дисертаційної праці.

Головні результати дослідження. Три розділи роботи О.-К. Созанської присвячені багатоаспектному вивченню бандурної традиції та

оригінальної композиторської творчості виконавців-бандуристів впродовж означеного часового відтинку.

У першому розділі «Бандурна традиція другої половини ХХ – початку ХХІ ст.», який складається з трьох підрозділів, на основі докладних аналітичних спостережень авторка ретельно простежила історико-суспільні функції бандурної творчості та виконавства (підрозділ 1.1.), вивчила поняття симулякру в бандурному мистецтві (підрозділ 1.2.) та дослідила проблему формування професійного репертуару для бандури (підрозділ 1.3.). У контексті розділу авторка дисертації акцентує на глибокій вкоріненості бандури не лише у свідомості, «а й у ментальному коді українства», на вагомих історико-політичних викликах, які впливали на сприйняття бандури, як національного артефакту та музичного символу країни. Вкрай важливо, що здобувачка спеціально вивчає поняття симулякру бандури в історичних реаліях становлення Незалежності України.

У другому розділі «Основні віхи розвитку композиторської творчості бандуристів-практиків» авторка ретельно дослідила питання композиторського професіоналізму в контексті бандурної традиції (підрозділ 2.1.) та вплив явищ академізації та симулякру на створення музики для бандури виконавцями-практиками (підрозділ 2.2.). Заслуговує схвалення акцентуація О.-К. Созанською пріоритетної важливості формування бандурної нототеки, як вагомій складовій утвердження національної ідентичності. Показово, що за вирішення цієї проблеми взялись, в першу чергу, представники виконавського цеху, більшість з яких (за винятком Оксани Герасименко) не мають завершеної фахової композиторської освіти. У зв'язку з цим, здобувачка проаналізувала критерії, що слугують підставами для вивчення мотиваційної бази бандуристів-виконавців та їх професійних інтенцій у царині композиції. Водночас, дисертантка слушно розмірковує над причинами порівняно невеликої частки оригінальних творів для бандури у доробку професійних композиторів й висловлює сподівання, що ця ситуація з часом зміниться. *Futurum ostendet!*

Цінність цього розділу полягає у ґрунтовному дослідженні життєтворчості бандуристів, які сублімували амплуа виконавця та композитора. Крім того, авторка дисертації спеціально виокремила постать Василя Герасименка, акцентувала його цінний внесок у процес створення перекладень для бандури, підкреслила вагомість його «Альбому бандуриста», технологічні інновації конструкції інструменту та промоцію «харківської» бандури.

Головний дослідницький вектор дисертації О.-К. Созанської зосередився на фундаментальному аналізі творчого доробку А. Маціяки, П. Іванова, Г. Китастого, О. Герасименко, Р. Гриньківа, Т. Лазуркевича, В. Войта (молодшого), Г. Менкуш, В. Мішалова, Г. Матвіїва та інших мистців, у тому числі, представників української бандурної діаспори, у кореляції виконавської, композиторської, педагогічної та наукової діяльностей. За словами здобувачки, «Активна комунікація та міжнародні співпраці стимулюють переосмислення усєї бандурної творчості. Як результат, композиторська творчість виконавців отримує більш авторсько-ідентичне спрямування, відбувається активний пошук нових композиторських технік та стилів, розширення штрихової палітри через більшу увагу до тембрових можливостей своїх інструментів» (с. 71).

У третьому розділі «Бандуристи-виконавці та різноманіття їх композиторської творчості» дисертантка детально розглянула жанрові різновиди оригінальної творчості для бандури (підрозділ 3.1.), здійснила аналіз низки композицій (великих циклічних форм (підрозділ 3.1.1.), середніх концертних форм (підрозділ 3.1.2.) та мініатюр (підрозділ 3.1.3.)), також охарактеризувала камерний, хоровий та симфонічний доробок бандуристів-композиторів (підрозділ 3.2.). Принагідно хочу підкреслити, що хоча в назві дисертації фігурує визначення «композиторська творчість виконавців-бандуристів», до більшості з них можна застосувати означення «бандуристи-композитори», враховуючи багатство та високий рівень їх композиторської спадщини.

При аналізі авторка застосувала комплексний підхід, розглянувши кожен із проаналізованих у третьому розділі композицій із позицій теоретичного, виконавського, дидактичного та інших аспектів. Схвально, що теоретичний виклад матеріалу дисертації супроводжується нотними прикладами.

У **Висновках** кваліфікаційної праці здобувачка підвела підсумки щодо: впливу історичних та соціальних аспектів на діяльність виконавців-бандуристів у ХХ – ХХІ століттях; окреслення історико-суспільних функцій бандурної творчості та виконавства; шляхів становлення професійного бандурного репертуару; рівня професійності композиторської творчості бандуристів-виконавців, аналізу її образно-тематичних, жанрово-стильових та інших пріоритетів; особливостей музично-виражальних засобів та композиторських технік доробку бандуристів-виконавців. Резюмуючи, О.-К. Созанська окреслила місце оригінальної композиторської творчості виконавців-бандуристів у культурному просторі ХХ – ХХІ століть та акцентувала на необхідності подальшого вивчення шляхів формування сучасної нототеки бандуриста, яка демонструє тенденцію до подальшого наповнення та збагачення цікавими художніми взірцями.

Окремого схвалення заслуговують **додатки** дисертації (сторінки 197–215), в яких містяться маловідомі та невідомі раніше матеріали. Так, в додатку А здобувачка помістила зображення першої та останньої сторінок статуту Української капелі бандуристів Північної Америки імені Тараса Шевченка (Регенсбург, 1948) (приклад 1, 2), копію Протоколу Загальних зборів УКБ імені Тараса Шевченка (Регенсбург, 1946) (приклад 3), в додатку Б – титульний аркуш праці «*Some Aspects of Ukrainian Music Under the Soviets*» (том 65) Григорія Китастого (Нью-Йорк, 1954) (приклад 1), примітку на форзаці, що підтверджує факт видання означеної розвідки в оригінальному, позбавленому редагування, вигляді (приклад Б), зміст праці (приклад 3), у додатку Г – матеріал інтерв'ю з А. Маціякою, яке дисертантка здійснила 05 квітня 2017 р., та навела перелік творів мистця, упорядкований з

його особистого архіву та видань його творів у репертуарних збірниках для бандури.

Наукова новизна теоретичних результатів. Вельми цінно, що в рецензованій дисертації *вперше* в музикознавчому дискурсі: розкрито філософське поняття симулякру з позиції історичної та соціокультурної кореляції на бандурне мистецтво ХХ ст.; подано інформацію про нову дату написання першого концерту для бандури з оркестром; розглянуто питання формування оригінальної бандурної нототеки, в контексті якої здійснено музикознавчо-виконавський аналіз низки творів виконавців-бандуристів («Концерту для бандури з оркестром» та «Сонати для бандури соло» А. Маціяки, «Концертної фантазії для бандури соло» О. Герасименко, «Фантазії на тему української народної пісні «Жалі мої, жалі»» Т. Лазуркевича, «Сну Роксолани» В. Войта та ін.). Важливо, що здобувачка вперше охарактеризувала композиторську творчість бандуристів у симфонічних, хорових, камерно-інструментальних, камерно-вокальних та інших жанрах.

Перспективи подальших досліджень. Як слушно стверджує авторка рецензованої праці, перспективи подальших студій полягають у напрямку вивчення «не бандурної творчості композиторів-бандуристів», а також творчого доробку «нових чи нововідкритих імен бандуристів, що провадять композиторську діяльність» (с. 177).

Дисертаційна праця О.-К. Созанської володіє вагомою **практичною цінністю**. Її матеріали можуть бути використані під час читання лекційних курсів у закладах вищої освіти, при підготовці репертуарних збірників, підручників, методичних рекомендацій та інших бандурознавчих праць дидактичного спрямування, також у концертно-виконавській практиці бандуристів та їхній дослідницько-пошуковій діяльності.

Оцінка наукових публікацій здобувача. Основні положення дисертації О.-К. Созанської віддзеркалені в трьох публікаціях у наукових фахових

виданнях України, обговорені під час її участі у Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях.

Рецензована дисертація не порушує норм академічної доброчесності, що засвідчила перевірка на наявність плагіату в сервісі *Unicheck*. Обговорення результатів роботи систематично здійснювалось на засіданнях кафедри історії музики Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка.

Запитання. У контексті глибшого ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження, до його авторки виникло кілька питань, відповідь на які сприятиме створенню більш цілісного враження про концепцію роботи.

1. Будь ласка, охарактеризуйте композиторську творчість виконавців – бандуристів другої половини ХХ – квадрансу ХХІ століть у середовищі української діаспори.
2. Прошу проаналізувати твори для ансамблів та капел бандуристів означеного періоду у жанрово-стильовому, композиційному та інших аспектах, враховуючи темброво-семантичні особливості трактування інструменту.
3. У яких векторах, на Вашу думку, потрібно розвивати бренд бандури, які стратегічні напрямки Ви б запропонували для масштабування іміджу, брендингу та промоції бандури в світовому просторі? У зв'язку з цим, чи не хотіла б здобувачка стати амбасадоркою бандури за кордоном, як професійна виконавиця, вокалістка, науковиця, менеджерка, організаторка культурно-мистецьких акцій та яскрава представниця відомої української бандурної династії?

Зауваження. Дисертація О.-К. Созанської є завершеною самостійною науковою працею. Водночас, слід вказати на її деякі недоліки, а саме: поодинокі помилки комп'ютерного набору, доволі незначну кількість джерел іноземними мовами (7 з 156 позицій), також на відсутність панорамного

огляду наукових праць з окресленої проблематики. При цьому, варто наголосити, що висловлені зауваження мають рекомендаційний характер та кардинально не впливають на загальну схвальну оцінку рецензованої дисертації.

Висновок. Багатогранні форми відродження культурної та історичної пам'яті на прикладі феномену українського бандурного мистецтва диспонують до постановки та вирішення широкого кола питань, одне з яких авторка роботи з успіхом розв'язала на прикладі ґрунтовних студій композиторського доробку виконавців-бандуристів ХХ – ХХІ століть. Це вельми цінно, адже важливим фактором для вибору тематичного вектору дисертації стала помітна активізація виконавського та наукового інтересу до творчості бандуристів-композиторів, їхньої плідної культурно-мистецької діяльності, яка спонукала до поглибленого вивчення означеної проблеми, у тому числі, і в ракурсі відновлення «історичної пам'яті», викорінення симулякру з реалій сучасного бандурного мистецтва, осмислення ролі бандурництва в Україні та за її межами.

При розгляді здобутків дисертації О.-К. Созанської варто вказати на чітко та логічно структуровану концепцію, багаторівневість розкриття теми, добру методологічну оснащеність, ґрунтовний теоретичний і аналітичний потенціал роботи, який слугує вирішенню центральної мета-ідеї – формуванню бандурного тезаурусу сучасного виконавця на основі розмаїтого репертуарного спектру.

Цінно, що в дисертації авторка подала актуальну бандурну нототеку (позиції 157 – 198 списку використаних джерел), більшість якої становлять видання останніх років. У зв'язку з цим, слід сказати на гостру актуальність у поширенні теоретично-аналітичного матеріалу дисертації О.-К. Созанської серед бандуристів та її виданні у вигляді монографії, з нотним матеріалом, музикознавчим аналізом та методичними рекомендаціями.

Достовірність висновків рецензованої роботи слугують вагомими підставами для визнання дисертаційної праці Созанської Оляни-Квітослави Олегівни «Композиторська творчість виконавців-бандуристів другої половини ХХ – початку ХХІ століття» як такої, що відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України 12 січня 2022 року № 44.

Підсумовуючи викладені вище міркування, констатується, що за виконання дисертаційної праці О.-К. Созанська сповна заслуговує на присудження пошукуваного наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 Музичне мистецтво галузь знань 02 Культура і мистецтво.

Рецензент –

кандидат мистецтвознавства,

ЛАСТОВЕЦЬКА-СОЛАНСЬКА

доцент, професор кафедри

Зоряна Миколаївна

історії музики Львівської національної

музичної академії імені М.В. Лисенка

16.01.2024 р.